

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm:

Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:

 dos. Zaur Məmmədov
"12" 09 2025-ci il

İxtisas: 050704 "Baytarlıq təbabəti"

Fakültə: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: "Yoluxmayan daxili xəstəliklər -1" (Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin Tədris- Metodik Şurasının "Yoluxmayan xəstəliklər" kafedrasının 30 may 2017-ci il tarixli 06 sayılı protokoluna əsasən nəşr edilməsi məsləhət görülmüşdür).

Kodu: İPF-B24.1

Tədris ili:II (2025-2026)

Semestr:III (payız)

Tədris yükü: Cəmi:150 saat. Auditoriyadan kənar 90 saat. Auditoriya saati 45 saat.
(30 müh.15 laboratoriya)

Tədris forması: əyani

AKTS üzrə kredit: 5

Auditoriya:

II.Müəllim haqqında məlumat: biol.ü.f.d. dosent Qarayev Vəli Xanbaba oğlu

E-mail ünvanı:veli.qarayev@rambler.ru

Kafedra ünvanı: Lənkəran ş.,Füzuli küç .,170 - a

III.Tövsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat:

1.Mehdiyev M. Ə. "Kənd təsərrüfatı heyvanlarının daxili xəstəlikləri" Bakı, Azərneşr 1961/62

2.Hacıyev N.M. "Kənd təsərrüfatı heyvanların yoluxmayan daxili xəstəlikləri" Bakı maarif 1992.

3.Hacıyev N. M. "Klinik diaqnostika" Bakı Maarif nəşriyyatı 1985

4. Əliyev N. A. "Yoluxmayan daxili xəstəlikləri fənnindən proqram" Bakı, 1998

5.Dilbazi N.İ. "Körpə kənd təsərrüfatı heyvanlarının yoluxmayan xəstəlikləri" 1975

Əlavə ədəbiyyat:

6.Под редакцией шарабрипа И.Г. Внутроенни-Незаразные болезни сельскохозяйственных животных. Учебнеек, Москва, колос 1984

7.Данилевский В.М., Дондаркин И.П., Забалуев Г.И., Доробов А.В.- Программа для выщих сельскохозяйственных учебник заведиях по специальности ветеринария, Москва,1966

8.Hacıyev N. M., Muradov M. D., "Quşların yoluxmayan xəstəlikləri və onlara qarşı mübarizə tədbirlərinə dair tövsiyyələr".

IV. Prerekvizitlər:Bu fənnin tədrisi üçün öncədən **"Heyvanların fiziologiyası"** fənninin mənimsənilməsi zəruridir. Həmin fənn üzrə biliklər "Qoyunçuluğun əsasları" fənninin mövzularının dərk edilməsi üçün əsas baza rolunu oynayır.**V. Korekvizitlər:**"Qoyunçuluğun əsasları" fənninin tədrisi ilə paralel şəkildə başqa fənlərin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI.Fənnin təsviri və məqsədi:

➤ **Fənnin təsviri:**"Yoluxmayan daxili xəstəliklər" fənni, insan orqanizmində

yoluxmayan xəstəliklərin etiologiyası, patogenezi, simptomatologiyası, diaqnostikası, patanatomik dəyişiklikləri, gedişi və müalicəsi barədə sistemli biliklər verir. Fənn həmçinin xəstəliklərin differensial diaqnoz üsullarını və profilaktika tədbirlərini əhatə edir.

➤ **Fənnin məqsədi:** Fənnin məqsədi tələbələrdə yoluxmayan daxili xəstəliklər haqqında elmi biliklər əsasında klinik düşüncə və diaqnostik bacarıqların formalaşdırılması, xəstələrin effektiv müalicə və profilaktikasının təşkili üçün zəruri praktik və nəzəri biliklərin təmin edilməsidir.

VII. Davamiyyətə dair tələblər:

Tələbələr fənn üzrə dərslərin keçirildiyi bütün auditoriya saatlarında (mühazirə, seminar və ya praktik) **müntəzəm iştirak etməlidirlər**. Semestr ərzində buraxılmış dərslərinin ümumi miqdarı, **LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına əsasən müəyyən edilmiş həddi aşarsa**, tələbə: Fənn üzrə **imtahana buraxılmır** və həmin fənn üzrə **akademik borclu** sayılır. Davamiyyət müntəzəm yoxlanılır və əsas qiymətləndirmə komponentlərindən biri hesab olunur.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə 20 bal; kollokviumların nəticələrinə görə 30 bal. Qiymətləndirmədə LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır. İmtahanda qazanan balların maksimum miqdarı 50 olmalıdır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

➤ 10 bal - tələbə keçilmiş material dərinədən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
➤ 9 bal - tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar;

➤ 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
➤ 7 bal - tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;

➤ 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
➤ 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
➤ 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

➤ 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
➤ 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;

➤ 0 bal - suala cavab yoxdur, 50 olmalıdır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq

Tələbənin imtahanda topladığı balın ümumi miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında) aparılır:

91- 100 bal - əla (A);

81- 90 bal- çox yaxşı (B);

71- 80 yaxşı (C);

61- 70 qənaətbəxş (D);

51-60 bal -kafi (E);

51-baldan aşağı-qeyri-kafi (F).

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduğu təqdirdə müvafiq qaydada haqqında tədbir görülür.

X.Teqvim mövzu planı: (müh.30 s., lab.15 s.)

S/n	Mühazirə	Saat	Tarix
1	Mövzu: 1 Giriş. Yoluxmayan daxili xəstəliklər-1 fənninin predmeti, məqsədi və qısa inkişaf tarixi. Plan: • yoluxmayan daxili xəstəliklər-1 fənninin predmeti, məqsədi və qısa inkişaf tarixi; • heyvanların daxili xəstəliklərinin profilaktika və terapiyanın əsasları:a) Ümumi profilaktika; b) xüsusi profilaktika; • tam dəyərli yemləmə.Yem paylarının strukturu,yemlərin və • suyun keyfiyyəti, mosion,binalarda mikroiqlim; • dispanserizasiya; • yeyvanların daxili xəstəliklərinin nəzəri və təşkil əsasları. Mənbə:(1,2,3,4,6)	2	
2	Mövzu: 2 Heyvanların daxili xəstəliklərinin ümumi müalicəsi (terapiyası) Plan: • baytarlıq terapiyasının prinsipləri; • baytarlıq terapiyasının metod və vasitələri ; • ixtisaslaşdırılmış təsərrüfatlarında müalicə və profilaktika tədbirlərinin aparılması; • qoyunçuluq təsərrüfatlarında daxili xəstəliklərə qarşı aparılan müalicə və profilaktika Mənbə:(1,2,3,7,8)	2	
3	Mövzu: 3 Fizioterapiya,fizioprofilaktikanın metod və vasitələri. Plan. • işıqla müalicə.Fototerapiya; • infraqırmızı şualarla müalicə; • ultrabənövşəyi şualarla müalicə; • Günəş radiasiyası; • Lazeroterapiya Mənbə: (1,2,4,5,8)	2	
4	Mövzu: 4 Elektro ,mexano və hidroterapiya Plan: • elektroterapiya və onun növləri; • qalvanoterapiya , elektroforez; • aradizasiya ,darsonvalizasiya, induktoterapiya; • mikrodalğalı terapiya,ultrayüksək tezlikli terapiya,ultrasəstəraziya • aeroionoterapiya; • mexanoterapiya; fizioprofilaktikanın metod və vasitələri • hidroterapiya; • naftalanoterapiya Mənbə:(1,2,3,7,8)	2	
5	Mövzu: 5 Həzm sisteminin xəstəlikləri Plan: • həzm sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri,təsnifatı,sindromları. • ağız boşluğu,udlaq,və yem borusunun xəstəlikləri Mənbə:(1,2,3)	2	

6	Mövzu: 6 Mədə önlükləri və şırdanın xəstəlikləri Plan : • mədə önlüklərinin hipotoniya və atoniyası; • işkənbenin asidozu; • işkənbenin alkalozu; • işkənbenin parakeratozu; • işkənbenin yemlərlə dolu tıxanması, parezi; • işkənbenin timpaniyası; • travmatik retikulit; • kitabçanın dolub tıxanması. Mənbə: (1,2,3,4,6,7)	2	
7	Mövzu: 7 Mədə və bağırsaqların xəstəlikləri Plan : • gastrit; • xorali xəstəlik; • gastroenterit; • enterokolit; • membran həzminin patologiyası. Mənbə: (1,2,3,6,8)	2	
8	Mövzu: 8 Mədə və bağırsaqların sancılı xəstəlikləri Plan: • hegigi sancıların təsnifatı; • atların həzm sisteminə aid anatomo-topoqrafik məlumatlar; • sancıların spastik formaları; • sancıların paralitik formaları; • sancıların mexaniki formaları; • sancıların hemolitik formaları. Mənbə:(1,2,3,7,8)	2	
9	Mövzu: 9 Qaraciyər və öd yollarının xəstəlikləri Plan: • qaraciyər və öd yollarının xəstəlikləri; • qaraciyərin əsas funksiyaları və onların pozğunluqları; • qaraciyər və öd yolları xəstəliklərinin sindromları Mənbə: (1,2,3,7,8)	2	
10	Mövzu: 10 Qaraciyərin xəstəlikləri Plan: • hepatit; • hepatoz; • sirroz; • amiloidoz; • qaraciyərin apsəsi; • xolesistit ,xolangit • öd daşları xəstəliyi; • peritonun xəstəlikləri:peritonit,assit Mənbə: (1,3,7,8)	2	

11	Mövzu: 11 Tənəffüs sisteminin xəstəlikləri Plan: - tənəffüs sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri. Təsnifatı, sindromları; - yuxarı tənəffüs yollarının xəstəlikləri Mənbə: (1,2,3,4,7,8)	2	
12	Mövzu: 12 Ağciyər xəstəlikləri Plan: - ağciyərin hiperemiyası və ödemi; - pnevmoniyalar(bronxopnevmoniya, irinli pnevmoniya, atelektasik pnevmoniya, mikotik pnevmoniya, çürüntülü pnevmoniya (qangrena), krupozlu (fibrinozlu) pnevmoniya, ağciyərlərin enfizeması Mənbə: (1,2,3,4,8)	2	
13	Mövzu: 13 Plevranın xəstəlikləri Plan: - plevranın iltihabı: plevrit-pleuritis; - döş assiti-hidrotorax; - döş boşluğuna hava dolması. Pneumothorax Mənbə: (1,2,3,4,8)	2	
14	Mövzu: 14 Ürək-damar sisteminin xəstəlikləri Plan: - ürək –damar sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri. Təsnifatı. Sindromları; - perikardın xəstəlikləri. Mənbə: (1,2,3,4,6,8)	2	
15	Mövzu: 15 Ürək əzələsinin xəstəlikləri Plan: - ürək əzələsinin iltihabi xarakterli xəstəlikləri: miokardit; - ürək əzələsinin qeyri iltihabi xarakterli xəstəlikləri: miokardiodistrofiya; - ürək əzələsinin iltihabi və qeyri iltihabi zədələməsi nəticəsində əmələ gələn miokardın xəstəlikləri: miokardiofibroz və miokardioskleroz Mənbə: (1,2,3,4,6,8)	2	
Cəmi:		30 s.	

Laboratoriya – praktik məşqələ.

Nö	Laboratoriya	Saat	Tarix
1	Mövzu: 1 Praktiki məşqələlərdə tələbələr in işləməsinin və vərdişlərin əldə edilməsi və möhkəmləndirilməsi. Heyvanların təsbit edilməsi. Mənbə: 1,2,3	2	
2	Mövzu: 2 Klinik müayinə aparılan zaman heyvana yanaşma qaydaları və müalicə yardımı göstərmək. Mənbə: 1,2,4,5,7	2	

3	Mövzu: 3 Müxtəlif növ heyvanlarla işləyərkən şəxsi gigiyena və təhlükəsizlik qaydalarına əməl edilməsi. Mənbə: 1,2,3,7	2	
4	Mövzu: 4 Xəstə heyvanların klinik müayinəsinin xüsusiyyətləri. Heyvanın qeydə alınması, analiz məlumatları. Mənbə:1,2,3,8	2	
5	Mövzu: 5 Ümumi və xüsusi müayinələrin aparılması. Mənbə:1,2,4,5	2	
6	Mövzu: 6 Qan götürülməsi qaydaları və müayinəsinin yerinə yetirilməsi. Mənbə:1,2,7	2	
7	Mövzu: 7 Sidiyin götürülməsi qaydası və müayinəsinin yerinə yetirilməsi. Mənbə: 1,2,3,4,7,8	2	
8	Mövzu: 8 Südün götürülməsi qaydaları və müayinəsinin yerinə yetirilməsi. Mənbə:1,2,3,5	1	
Cəmi:		15 s.	

XI.Fənn üzrə tələblər:

Tələbələr bu fənni öyrənərkən xəstəliklərin təsnifatını, etiologiyasını, simptomatikasını (əlamətini), müasir diaqnostikasını, differensial diaqnostikası, müalicə və profilaktikasının yeni metodlarını tətbiq etməyə nail olmalıdır.

Tələbələrin müstəqil sürətdə təsərrüfatlarda olan hər bir heyvana fərdi qaydada yanaşmaq və müalicəprofilaktika planlarının tərtib edilməsində verdişlər aşılmalıdır.

XII.Fənn üzrə təlim nəticələri:

Qanın göstəriciləri və onların təhlili,diaqnoz qoyulması.Baş beyin və onun qabığının zədələnməsində xəstə heyvanların klinik müayinəsi (meninqoensefalomielit-güncürmə).Heyvanlardan mədə və işkənbə möhtəviyyatı alınaraq, klinik diaqnostik olaraq göstəricilərin qiymətləndirilməsi və təhlili.

XIII.Tələbələrin fikrinin öyrənilməsi:

XIV.I Kollektiv sualları:

1. Yoluxmayan daxili xəstəliklər-1 fənninin predmeti, məqsədi.
2. Heyvanların daxili xəstəliklərinin profilaktika və terapiyanın əsasları.
3. Baytarlıq terapiyasının metod və vasitələri
4. Həzm sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri,təsnifatı,sindromları.
5. Mədə önlüklərinin hipotoniya və atoniyası.
6. İşkənbənin yemlərlə dolu tıxanması,pərezi.
7. İşkənbənin timpaniyası
8. Travmatik retikulit
9. Qastroenterit
- 10.Mədə və bağırsaqların sancılı xəstəlikləri

II. Kollektiv sualları:

1. Heyvanların orqanizmində su-duz mübadiləsinin pozulması və klinik əhəmiyyəti
2. Qan və qan dövranı sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri

3. Heyvanlarda anemiya növləri, səbəbləri və müalicə prinsipləri
4. Ürəyin funksional pozulmaları və klinik diaqnostikası
5. Pnevmoniyanın (ağciyər iltihabı) formaları və müalicə yolları
6. Bronxit: səbəbləri, klinikası və müalicə tədbirləri
7. Böyrək çatışmazlığı: etiologiyası, klinikası və terapeutik yanaşma
8. Heyvanlarda allergik reaksiyalar və onların klinik təzahürləri
9. İmmunitetin pozulması ilə əlaqəli yoluxmayan xəstəliklər
10. Heyvanlarda yoluxmayan xəstəliklərin laborator diaqnostikasında istifadə olunan əsas üsullar.

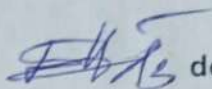
XV. Fənn üzrə imtahan sualları:

1. Yoluxmayan daxili xəstəliklər-1 fənninin predmeti, məqsədi.
2. Heyvanların daxili xəstəliklərinin profilaktika və terapiyanın əsasları.
3. Tam dəyərli yemləmə.
4. Dispanserizasiya.
5. Heyvanların daxili xəstəliklərinin nəzəri və təşkili əsasları
6. Baytarlıq terapiyasının prinsipləri
7. Baytarlıq terapiyasının metod və vasitələri
8. Elektroterapiya və onun növləri
9. Qalvanoterapiya , elektroforez.
10. Faradizasiya , darsonvalizasiya, induktoterapiya
11. Mikrodalğalı terapiya, ultrayüksək tezlikli terapiya, ultrasəsterapiya
12. Naftalanoterapiya
13. Həzm sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri, təsnifatı, sindromları.
14. Ağız boşluğu xəstəlikləri
15. Mədə önlüklərinin hipotoniya və atoniyası.
16. İşkənbənin yemlərlə dolu tıxanması, parezi.
17. İşkənbənin timpaniyası
18. Travmatik retikulit
19. Kitabçanın dolub tıxanması
20. Qastroenterit
21. Enterokolit
22. Mədə və bağırsaqların sancılı xəstəlikləri.
23. Həqiqi sancıların təsnifatı
24. Atların həzm sistemində aid anatomo-topoqrafik xüsusiyyətləri.
25. Sancıların formaları
26. Qaraciyər və öd yollarının xəstəlikləri
27. Qaraciyərin əsas funksiyaları və onların pozğunluqları.
28. Qaraciyər və öd yolları xəstəliklərinin sindromları
29. Hepatit
30. Sirroz
31. Qaraciyərin apsesi
32. Xolesistit, xolangit
33. Öd daşları xəstəliyi
34. Tənəffüs sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri.
35. Yuxarı tənəffüs yollarının xəstəlikləri
36. Ağciyərin hiperemiyası və ödemi
37. Pnevmoniyalar

38. Ağciyərlərin enfizeması
39. Plevranın iltihabı:plevrit-pleuritis
40. Döş boşluğuna hava dolması.Pneumothorax
41. Ürək –damar sisteminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri,Təsnifatı.Sindromları.
42. Perikardın xəstəlikləri.
43. Ürək əzələsinin iltihabi xarakterli xəstəlikləri:miokardit
44. Ürək əzələsinin qeyri iltihabi xarakterli xəstəlikləri:miokardiodistrofiya
45. Ürək əzələsinin iltihabi və qeyri iltihabi zədələməsi nəticəsində əmələ gələn miokardın xəstəlikləri:miokardiofibroz və miokardioskelroz

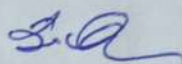
“Yoluxmayan daxili xəstəliklər-1” fənninin sillabusu – **050704** “Baytarlıq təbabəti” ixtisasının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus “Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri” kafedrasında müzakirə edilərək (12 sentyabr 2025-ci il 01 sayılı protokol) təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi:

dos.V.X.Qarayev

Kafedra müdiri

dos.R.M.Bilalov